

*Головко Олександр,
курсант 2-го курсу 208 навчальної
групи навчально-наукового
інституту №1 НАВС
Науковий керівник:
Чеханюк Леся Володимирівна,
старший викладач кафедри
конституційного права та прав
людини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН: ПРОПОЗИЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Організація Об'єднаних Націй є всесвітньою міжурядовою міжнародною організацією, яка сприяє співпраці 193 держав у всіх сферах їхньої діяльності і виступає платформою для розробки спільних підходів до розв'язання різних проблем. Згідно з преамбулою та пунктом 1 статуту ООН, головним завданням та передовою метою її створення є забезпечення міжнародного миру та безпеки шляхом колективних заходів для запобігання та ліквідації загроз миру та актів агресії, з основним акцентом на мирному врегулюванні міжнародних конфліктів [1].

Відповідно до ст. 23 Статуту ООН, Рада Безпеки ООН є другим за значенням органом ООН, який несе основний обов'язок та відповідальність за збереження міжнародного миру та безпеки та діє в ім'я Організації в цьому контексті [1; 4].

Незважаючи на свою унікальність, Рада Безпеки протягом останніх 25 років вважається одним з найменш ефективних інститутів ООН, неспроможним у своєму поточному форматі забезпечити колективну безпеку перед зростаючими загрозами [2]. Це особливо виразно продемонстрували «сирійська криза» та збройна агресія Росії проти України. У цих випадках країна-агресор, будучи постійним членом Ради Безпеки ООН і використовуючи своє право вето, ефективно блокує всі резолюції Ради Безпеки, спрямовані на осуд дій РФ, що триває з весни 2014 року.

У ситуації найгострішої кризи безпеки в Європі з часів Другої світової війни та відображення безсилля головної міжнародної інституції з підтримання миру та безпеки стає очевидним, що реформування Ради Безпеки ООН є необхідним [3]. Питання про неефективність цього органу та доцільність його трансформування піднімалося міжнародною спільнотою задовго до повномасштабного вторгнення РФ в Україну, однак консенсусу у вирішенні цього питання наразі не знайдено. Серед пропозицій обговорюють зокрема такі варіанти: доцільність збільшення кількості постійних членів Радбезу з наділенням їх правом вето чи без нього; посилення представництва країн, що розвиваються (Азії, Африки, Південної Америки); позбавлення РФ

статусу постійного члена та навіть виключення її зі складу ООН, як державу, що узурпувала місце СРСР в складі ООН, систематично порушує принципи, визначені у ст. 2 Статуту ООН, та за характером своєї міжнародної діяльності давно вже не має права називатися «миролюбивою державою».

Фундаментальна проблема реформування Ради Безпеки полягає в конфлікті між законним розширенням складу цього органу та загрозою його ефективності. Зрозуміло, що збільшення числа постійних членів призвело б до розширення можливостей використання права вето і створило б додаткові труднощі для швидкого ухвалення рішень. Відмова від права вето для нових постійних членів була б формою дискримінації [5].

Миротворча робота Організації Об'єднаних Націй грає важливу роль у підтримці всесвітнього правопорядку та забезпеченні стабільності у світі. Система роботи ООН є різнобічним механізмом, який допомагає вирішувати проблеми, над якими окремі країни не здатні самотійно впоратися. Прикладом такої діяльності є міжнародне співробітництво у відстоюванні принципів міжнародного права, яке, наприклад, допомогло Кувейту уникнути тривалої окупації Іраком у 1990 році.

Проте проблеми у функціонуванні та прийнятті рішень Радою Безпеки ООН, а також неспроможність цього органу в сучасному вигляді, закріпленому у Статуті ООН 1945 року, призвели до актуалізації питання про необхідності реформування Радбезу ООН. Зокрема, на обов'язковій трансформації Ради безпеки активно наполягала Україна ще з 2014 року зважаючи на агресивні дії РФ в Криму, на сході та півдні України, а з моменту повномасштабного військового вторгнення РФ 24 лютого 2022 року на територію України – ці питання для міжнародної спільноти постали надзвичайно гостро, спричиняючи невдоволення багатьох країн світу та спонукаючи до перегляду питань стосовно реформ.

Рада Безпеки ООН, за своєю правовою природою, є постійно діючим органом, який діє на засадах одноголосного прийняття рішень. Принципово важливим є те, що найважливіші рішення можливі лише за згоди всіх постійних членів РБ ООН. Можливість вето прийняття рішень РБ ООН стає фактором, що заважає у реалізації її завдань. У цьому контексті, питання реформування РБ ООН, зокрема, його складу та процедур, залишається актуальним та об'єктом наукових та політичних дебатів.

Варто відзначити, що проблема реформування Ради Безпеки ООН має в основному політичний характер, і наукові дослідження цього питання визначаються політичними інтересами та амбіціями. Спірність питань реформ виступає на політичній арені державних лідерів, і ця тема є предметом постійних наукових та політичних обговорень, набуваючи особливої актуальності у світлі складних викликів сьогодення.

Одним з ключових аспектів перегляду Ради Безпеки ООН є заборона постійним членам використовувати право вето у випадках, коли вони стають стороною в конфлікті. До числа постійних членів Ради Безпеки належать Китай, Франція, США, Велика Британія та РФ. Однак статус РФ як

правонаступника колишнього СРСР викликає обговорення з точки зору теорії права. Після розпаду СРСР, Росія мала б стати новим членом ООН, а не продовженням прав та привілеїв колишнього союзника. Контroversійною є тенденція РФ використовувати право вето, зокрема, щодо резолюції Ради Безпеки ООН, яка визнавала нелегітимність референдуму в Криму. Також важливим прикладом порушення принципів Ради Безпеки є вето у справі створення міжнародного трибуналу для притягнення винних до відповідальності за катастрофу рейсу МН17 в Донецькій області, яка призвела до смерті 298 осіб. Нинішній Статут ООН не передбачає можливості протиставлення праву вето, оскільки постійні члени обладнані абсолютним правом вето з юридичного погляду. Перспективним вирішенням цієї проблеми може бути обмеження РФ у використанні цього права [6].

Втілення цієї ідеї на практиці виявляється неможливим через необхідність ухвалення рішення більшістю (2/3) членів Генеральної Асамблеї ООН та всіма п'ятьма постійними членами Ради Безпеки. Зміна статусу РФ вимагатиме, щоб сама Росія проголосувала проти себе для відмови від права вето. Постійні членства у Раді Безпеки значно впливають на ухвалення чи не ухвалення рішень, оскільки використання «вето» одним із постійних членів може блокувати важливі резолюції. США та РФ найчастіше користуються правом вето. Росія, як держава-агресор, використовує свій вплив, блокуючи важливі рішення Ради Безпеки, як, наприклад, стосовно конфлікту в Сирії або анексії Криму.

Українська делегація на міжнародному форумі щодо реформ Ради Безпеки ООН висловила обурення безпорадністю Ради Безпеки у випадках, коли один із постійних членів виступає агресором, вказуючи на необхідність змін. Проте, конкретні аспекти реформи, які слід впроваджувати, залишаються невизначеними, незважаючи на заяви Президента України в 2014 році щодо неефективності глобальної системи безпеки та Ради Безпеки, зокрема, та закликів позбавити постійного члена права вето. Слід відзначити, що Україна виступає за реформування права вето через блокування РФ будь-яких ініціатив, спрямованих на вирішення кризи на Сході України. Росія використовує своє право вето, наприклад, у березні 2014 року, щоб блокувати резолюцію щодо незаконного референдуму в Криму, що мало результатами голосування 13 голосів «за» і вето РФ. Дії Росії у Раді Безпеки підштовхують Україну до висловлення необхідності реформування права вето його постійними членами, зокрема, для забезпечення впливу на російську агресію на сході країни [6].

Щодо перспектив діяльності України як непостійного члена, можна виділити наступне. В першу чергу, ми можемо та повинні використовувати окремі засідання як платформу для акцентування уваги на важливих для нас викликах. Другим аспектом є необхідність посилення взаємодії з постійними членами Ради безпеки ООН для збільшення свого впливу при розробці та прийнятті текстів резолюцій, які стосуються порядку денного. У третю чергу, обрання на два роки непостійним членом Ради безпеки ООН дозволяє Україні

знаходити шляхи впливу на незахідні країни, які зацікавлені в просуванні своїх питань через Раду безпеки. Статус непостійного члена дає можливість дипломатам допомагати в просуванні своїх питань в обмін на підтримку [7].

Двома ключовими напрямками також є висловлення позицій щодо загальних питань міжнародного права та удосконалення окремих процесів та структур ООН, а також проведення регулярних слухань стосовно українського питання в Раді Безпеки. Це дозволить постійно звертати увагу на його остаточне вирішення та привертати відповідальність осіб, винних у даній ситуації.

Останньою та найважливішою можливістю, якою ми маємо скористатися, є право резолюції «Єдність заради миру» для обмеження права вето РФ, яка ним користувалася більше ста разів. За словами Володимира Василенка, для досягнення цієї мети необхідно скликати надзвичайну спеціальну сесію, під час якої Генеральна Асамблея ООН ухвалить відповідну резолюцію. На жаль, на даний момент не набрано достатньої кількості голосів країн, які підтримали б цю ініціативу. Проте важливо, щоб дискусія не припинялася, оскільки вона може призвести до позитивних результатів у майбутньому [7].

Враховуючи останні глобальні події у світі, важливо не зупинятися на формуванні нових механізмів забезпечення глобальної міжнародної безпеки, обмеження агресивних дій деяких держав, уникнення розповсюдження соціально-економічних, продуктових, екологічних та гуманітарних криз у світі. Новоутворені механізми повинні відзначатися ефективністю, дієвістю та включати широкий спектр чітко визначених заходів тиску та впливу, спрямованих проти держави чи групи держав, що порушують суверенітет, незалежність та територіальну цілісність інших країн, створюють кризові ситуації, ведуть приховані та гібридні війни.

Отже, підвищення статусу України в ООН стає додатковою можливістю ефективно інформувати світову громадськість про ситуацію в країні та піднімати рівень впливовості на міжнародні події. Проте важливо зауважити, що членство – це лише інструмент, а його ефективність залежить від того, як українська дипломатія вміло ним користується.

Список використаних джерел:

1. Статут ООН. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
2. Циганков П. А. Світова політика: змісту, динаміка, основні тенденції/П. А. Циганков // Суспільні науки і сучасність. 2007. №5. С. 131–141
3. Ярошенко Є. Реформування Ради Безпеки ООН та позиція України//Зовнішньополітичні акценти. 2 листопада. 2015. Вип. 22. 14 с.
4. О. О. Шеплякова. Питання реформування Ради Безпеки ООН: пропозиції, проблеми та перспективи. Ст 422. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12258/1/Sb_mignar_2016_2.pdf

5. Я. О. Савчук. Проблемні питання реформування Ради Безпеки ООН. Ст 279. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12258/1/Sb_mignar_2016_2.pdf
6. Т. Ю. Шуба. Шляхи реформування Ради Безпеки ООН. Ст 428. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12258/1/Sb_mignar_2016_2.pdf
7. В. І. Фірсов. Україна в Радбезі ООН: Теперішній стан та перспективи діяльності як непостійного члена. Ст 381. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12258/1/Sb_mignar_2016_2.pdf

*Гора Микола Ігорович,
аспірант кафедри
конституційного права та
прав людини Національної
академії внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО КУРСУ НА ЄВРОПЕЙСЬКУ ТА ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНУ ІНТЕГРАЦІЮ УКРАЇНИ

Процеси євроінтеграції та членства України в Європейському Союзі є головним інструментом реалізації національних інтересів, розбудови правової та демократичної держави, зміцнення існуючих та запровадження нових механізмів функціонування громадянського суспільства в Україні за європейським зразком. Вступ України до Європейського Союзу є запорукою подальшого зміцнення позицій України на міжнародній арені.

Курс України на євроінтеграцію потребує якісних змін, динамічного інтеграційного поступу в європейський простір. Інтеграція України в європейський простір потребує розробки нових механізмів співпраці, зокрема: обміну випускниками закладів вищої освіти; вирішення проблеми юридичного визнання сертифікатів українських закладів вищої освіти у країнах Європейського Союзу; створення умов для запобігання «витоку мізків» з нашої країни; адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу; підготовки фахівців, здатних захищати інтереси країни в складних умовах глобальної конкуренції; розробки сучасних підручників та навчальних посібників.

Розвиток нормативних засад європейської інтеграції виявляється, насамперед, у внесенні змін до чинної Конституції України. Модернізація конституції завжди призводить до фундаментальних змін у структурі суспільства, які закріплюються або створюються конституційними положеннями.

Відповідно, дані соціологічних настроїв громадян України з геополітичної точки зору переважно спрямовані на тісну співпрацю та подальшу інтеграцію з європейськими міжнародними структурами – Європейським Союзом та НАТО.